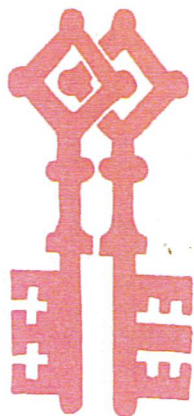
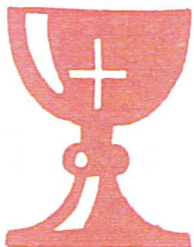
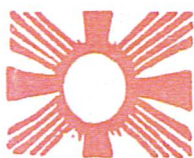
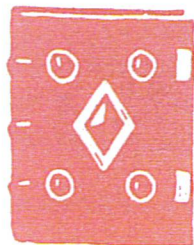

RE-FORMATIO

Meddelelser om Kirkelig Fornyelse i Danmark
ISSN 0900-8519

Efter levitmessen i Sct. Pauls kirke i Aarhus
den 26. maj 2006

Oktober 2007 Nr. 3

Redaktionelt

Nadver, Helligånd og kirkens embede

Dette nummers hovedtema bliver *nadver*, nærmere betegnet nadveren som offer, *Helligånden*, nærmere betegnet som forstået af Peter Halldorf, og *kirkens embede*, nærmere betegnet som et embede, der er forbeholdt manden – alt sammen kontroversielle emner. Men det skal det jo også være, for hvem gider læse selvfølgeligheder. Vi må godt udfordres, ja, det har vi ligefrem godt af. Det kunne være, det kunne sætte lidt gang i de små grå celler og så har vi da haft den fornøjelse, så længe den varede. Hovedsagen er blot, at det hele bevæger sig inden for Kirkelig Fornyelses horisont.

Kun én ting beklager jeg: det er blevet til 3 meget lange artikler, som måske kunne trætte nogle. Sorry! So sorry!

Men derudover er der jo som sædvanlig en prædiken. Denne gang er det Bent Honoré's prædiken fra landskonventet i Mariakirken i Kbh. Som noget andet, der også er vanligt, er René Ydes liturgigennemgang. Og så er der også et par enkelte dryp.

Prædiken

Helligåndens fællesskab

Af Bent Honoré

Pinsedag

Pinsedag er ikke blot et minde om en skelsættende og livgivende begivenhed i fortiden. Når vi fejrer pinse er det med bøn om en nutidig forbindelse mellem vor menighed og Helligånden. Jesus lover i pinsens evangelium, at Faderen vil sende talsmanden, Helligånden i Jesu navn. Helligånden vil være aktiv med at gøre Jesu ord nærværende hos os.

I folkekirkens gudstjeneste indgår den såkaldte apostolske velsignelse. "Vor Herres Jesu Kristi nåde, og Guds kærlighed og Helligåndens fællesskab være med os alle." Den går tilbage til 2. Korinterbrev kap.13.

Udtrykket "Helligåndens fællesskab" peger på pinsens nutidige betydning.

Fællesskab er noget helt grundlæggende. Vi kan slet ikke være til uden for et fællesskab. Et familiefællesskab, et samfundsfællesskab, et internationalt fællesskab. Der er fællesskaber, som vi fødes ind i. Men også fællesskaber, som vi selv vælger, vennekredse, interesse-fællesskaber.

Fællesskaber kan være gavnlige, men de kan sandelig også være skadelige, for ikke at sige katastrofale. Det afhænger af, hvad man nu er fælles om, og hvordan man tackler det i praksis.

Spørgsmålet er nu: Har Gud taget initiativ til at skabe et ægte og holdbart fællesskab, som alle mennesker indbydes til at deltage i?

Det kan jeg svare bekræftende på. Jeg henviser til pinsens budskab og Paulus breve, især til udtrykket "Helligåndens fællesskab".

Men hvad er så dette fællesskab?

Vi må betænke, at der findes et evigt fællesskab mellem Faderen, Sønnen og Ånden. De tre personer i guddommen lever evigt sammen med hinanden og for hinanden. Det perfekte fællesskab, som kun er muligt, fordi Faderen, Sønnen og Ånden elsker hinanden.

Guddommen er tre jeg'er der udgør det fuldkomne vi.

Guddommen er kærlighed og kærlighedens evige kilde. Guddommen vil give menneskeheden del i dette fællesskab. Gøre os til én stor familie, Guds familie på planeten jorden.

Og det skal ske gennem Helligåndens gerning,, der blev udgydt pinedag, og som gennem os skal udbredes til hele jorden

Hvem er så far for denne familie? Det er Gud Far, der vil gøre os til sine børn. Vi skal være hans sønner og døtre. Det er selve formålet med at blive døbt. Gud døber os med sin Helligånd. Og det er sammen med Helligånden, at vi beder til Gud Far med den rigtige barnlige indstilling.

Helligåndens fællesskab er derfor vort barnefællesskab med vor kære far i himlen.

Helligåndens fællesskab er også fællesskabet med Gud Fars Søn, vor Herre Jesus Kristus. Vi er døbt med Helligånden for at vi kan tilhøre Guds Søn. Derfor spiser vi hans legeme og drikker hans blod.

Helligåndens fællesskab er fællesskab med Ånden selv. Vi skal lade os fylde af Ånden. Helligånden vil forvandle vort liv. Den vil, at vi skal bære Åndens

frugter med kærlighed, fred og glæde. Den vil udruste os med sine nådegaver. Den vil give os kraft til at dele vor tro med andre.

I denne sammenhæng er det vigtigt at huske, at Ånden vil styrke fællesskabsfølelsen imellem de kristne.

Vi skal fremme fællesskabet i vor egen menighed. Men vi skal ikke lukke os inde i os selv. Vi skal også have fællesskab med andre kristne menigheder.

Især skal vi hjælpe de forfulgte kristne og støtte de positive bestræbelser i kirken.

Lad os bede om, at Helligånden selv vil komme og føre os ind i et intensivt fællesskab - opadtil mod Faderen, Sønnen og sig selv - og sandt fællesskab udadtil med Guds børn i den kristne familie.

Amen.

Landskonvent

Sand Gud og sandt menneske

Messens offerkarakter

Foredrag holdt ved landsskonventet 2007 i Mariakirkens lokaler

Af Olav Fog

Når Kristus er med os under gudstjenesten, er han det selvfølgelig som sand Gud og sandt menneske. Som sand Gud er han kongen midt i sit folk, der åbenbarer Guds hellige vilje, og den kærlige brudgom, som trøster sin brud med evangeliets ord. Som sandt menneske er han den inkarnerede, der i bønnens offertjeneste gør sig til ét med os og bringer vort anliggende frem for Faderen. Samtidig må det fastholdes, at naturerne, der hverken må sammenblandes eller adskilles, forenes i den ene person.

Til forståelse af nadveren aktualiseres dette dogme, idet det lægger en dimension til nadveren, som den ellers ikke ville have haft. Det kommer af, at nadveren gennem realpræsens er det nærværendegjorte Golgathaoffer. Hvad der kan siges om Jesus Kristus i forbindelse med Golgathaofferet, kan også siges om Jesus Kristus i forbindelse med nadveren..

Offer

For Luther var et af de værste misbrug i romerkirken netop messeofferet, som særlig i skikkelse af de såkaldte "privatmesser" blev til en gerning. I de Smalkaldiske artikler fra 1537¹ skriver han: "Messen må være den største og skrækkeligste vederstyggelighed i pavedømmet, eftersom den umiddelbart og voldsomt strider mod denne hovedartikel (anført i det foregående, sc. at vi "bliver retfærdige uforskyldt af hans nåde ved forløsningen i Jesus Kristus ved hans blod"). Den samme fordømmelse af privatmesserne som et sonoffer for levende og døde finder vi i CA, art. 24,28: "Ligeledes lærer skriften os, at vi retfærdiggøres overfor Gud ved troen på Kristus. Men hvis nu messen udsletter levendes og dødes synder ifølge gjort gerning, så opnås retfærdiggørelsen af messens gerning, ikke af troen, hvilket ikke stemmer med skriften."

Men denne kritik af læren om messeofferet er vel ikke længere helt holdbar. Den romersk-katholske kirke lærer ikke, at Kristi offer på Golgata alene er "fyldestgørelse for arvesynden", medens messeofferet frembæres for de daglige synder. Tridentinerkoncilet² fastslår udtrykkeligt enheden af korsofferet og messeofferet, og at det er Kristus selv, som frembærer også det sidste. Messeofferet er ingen gentagelse af korsofferet, men en nærværendegørelse af korsofferet³. Også den katholske kirke bekender naturligvis, at syndernes forladelse alene beror på Kristi én gang fuldbragte offer på Golgata.

På den anden side kan selv Luther tale om et offer i forbindelse med nadveren. Det gør han i "En sermon om det nye testamente" fra 1520⁴:

"For det seksogtyvende. Det må imidlertid erkendes, at denne bøn, lov, tak og dette vort offer af os selv, skal vi ikke bringe frem for Guds ansigt i kraft af os selv, men overgive Kristus og lade ham bringe frem, som Paulus skriver i Hebr. 13 (v. 15 f.). . . Af disse ord lærer vi, at det ikke er os, der ofrer Kristus, men Kristus, der ofrer os, og i den forstand kan det tilstedes, ja er det gavnligt, at vi kalder messen et offer, ikke for dets egen skyld, men for at vi skal ofre os selv sammen med Kristus, det vil sige: for at vi skal overgive os til Kristus med en fast tro på hans testamente og træde frem for Gud med vor bøn, vor lovprisning og vort offer alene i kraft af ham og hans midlertidige gerning, idet vi ikke tvivler om, at han er vor præst og sjælesorger i Himmelen for Guds ansigt. Denne tro udvirker visselig, at Kristus antager sig os, frembærer os selv, vor bøn og lovprisning og også

¹ WA 50,200

² Konzil v. Trient. Lehre und Kanones über das Messopfer. Denzinger 1743.

³ Denzinger 1740

⁴ WA 6,368-369

giver sig selv hen for os i Himmelen. Når man benævnedes og forstod messen som et offer på denne måde, ville det være i sin orden. Ikke at vi ofrer sakramentet, men at vi ved at lovprise, bede og ofre giver ham tilskyndelse og anledning til, at han i Himmelen ofrer sig selv for os og os sammen med sig . . .".

"For det tredivte. Så vil jeg gerne tilslutte mig, at gennem troen, som jeg har kaldt det rette præstelige embede, som gør os alle til præster og præstinder, overgiver vi vor nød, bøn, lovprisning og tak til Kristus, og gennem Kristus ofrer vi det alt sammen til Gud i sakramentet. Dermed ofrer vi Kristus til Gud, dvs. giver ham grund til og bevæger ham til at ofre sig for os og ofre os med ham"

Luther taler altså her klart om nadveren som et offer. Men i hvilken forstand er den det?

Ny Testamentes vidnesbyrd

Baggrunden for at tale om offeret i nadveren er naturligvis realpræsensen, som fastholdes såvel i Luthers lille Katekismus og i Confessio Augustana som i selve de bibelske tekster om nadverindstiftelsen: Matt. 26,26-29; Mark. 14,22-25, Luk. 22,(15)19-20 og i 1. Kor. 11,23-25. Dette kan jeg i denne sammenhæng imidlertid ikke komme nærmere ind på, hvor vigtigt det end er at fastholde realpræsensen. Kun vil jeg påpege, at de 4 nadverindstiftelses-beretninger er liturgiske tekster, som er blevet brugt ved de allerældste menigheders nadverfejring

Anamnesis - ihukommelse

Ihukommelsen har det jødiske påskemåltid som sin nærmestliggende forståelsesbaggrund. Det jødiske påskemåltid fejres jo netop til minde om, som "en ihukommelse" af udfrielsen fra Ægypten. I dette måltid holdes ikke bare mindet levende, men ihukommelsen er selve denne frelsesgerning. Ved ihukommelsen bliver frelsesgerningen så at sige selv nærværende som det nutidige grundlag for Israels forhold til Gud og som grundlag for forventningen om og bønner om Guds kommende frelsesgerning.

Ordet ihukommelse udtrykker aldrig blot en subjektiv erindring, som reformatorerne mente, og som det er nærliggende for os i dag, men altid en konkret handling. Ordet hører primært hjemme i kulten. Pointen i denne kultiske forståelse af "ihukommelsen" er netop, at subjektet for "ihukommelsen" er på én gang Gud og mennesket. Når menigheden ihukommer Guds frelsesgerninger i taksigelse, lovprisning og bøn, ihukommer Gud på samme tid i den samme gudstjenestelige handling sit folk, sin pagt eller

den bedende. Derved er der et nærvær af frelsesbegivenheden selv i ihukommelsen.

Som det er i det jødiske påskemåltid, er det også i nadveren, der blev indstiftet ved påskemåltidet, nu blot med nye tydeord. Man kan også sige, at påskemåltidet blev omstiftet, så det ikke længere er den gamle pagts frelsesgerninger, men den nye pagts, der ihukommethes. Nadveren er således en fejring af Kristi frelsesgerning, ja af hele frelseshistorien som ihukommelse, hvorved frelsesgerningen og frelseshistorien bliver virksomt nærværende⁵.

Sonoffer og forløsning

Med tydeordene om brodet og vinen: "mit legeme, givet for jer" og "mit blod, udgydt for jer til syndernes forladelse" har Jesus klart tænkt på sin forestående død og tydet den som et sonoffer. Skærtorsdagsmåltidet er en forudgribelse, en anticipation af langfredagsofferet. At Jesus regner sin død som et sonoffer, finder vi også belæg for i et ord som Mark. 10,45: "Menneskesønnen er ikke kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange", hvormed Jesus klart hentyder til Es. 53. Jvf. også Rom. 3,24-25: "... bliver retfærdiggjorte uforskyldt af hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus, hvem Gud ved hans blod fremstillede som sonemiddel, ved tro".

Ud fra indstiftelsesordene har vi nu fået den indsigt, at i den hellige nadver er langfredagsofferet nærværende som et sonoffer for menneskenes skyld. I Hebræerbrevet møder vi også den tanke, at Jesu sonoffer, der har éngangskarakter, frembæres i himmelen af Jesus som den himmelske ypperstepræst, hvorved han vinder os evig forløsning: "gik han, ikke med blod af bukke eller kalve, men med sit eget blod én gang for alle ind i helligdommen og vandt en evig forløsning", Hebr. 9,12.

I nadveren er det altså den korsfæstede, opstandne og himmelfarne, kort sagt den ophøjede Herre selv, der stadigt gør sit én gang bragte sonoffer gældende for Faderen i himlen for at skaffe os forløsning, og samtidig er nærværende i menighedens forsamling med selvsamme offer.

⁵ Dette syn på nadvergudstjenesten går tilbage til den liturgiske fornyelsesbevægelse fra begyndelsen af det 20. årh. Se hos Erik Kyndal s. 169 ff. om *Udo Casel* ("Die Liturgie als Mysterienfeier", 1921) og Franz Leenhardt (*Ceci est mon corps*", 1955) og hos Kyndal s. 182 f. om *Max Thurian* (*Mémorial du Seigneur*). En grundigere og mere fyldestgørende behandling af anamnesen som nærværendegørelse af Kristi offer for os, findes i en afhandling af Frank-Georg Gozdek: "Solches tut zu meinem Gedächtnis", i: *Treue zu Schrift und Bekenntnis. Festschrift für Wolfgang Büscher*, Braunschweig 1994.

Lovprisningsoffer

Samtidig må vi også nævne, at Jesus i gentagelsesbefalingen: "Gør dette . . ." befaler os at gøre alt det, han gjorde ved skærtorsdagsmåltidet, herunder "takke". Nadveren er noget vi skal gøre: den er vort takoffer, hvor vi i takken for frelsens store begivenheder, som vi ihukommer, lovpriser frelsens Gud og derved ofrer os selv, overgiver os selv til Gud: "Så formaner jeg jer da, brødre! ved Guds barmhjertighed, til at bringe jeres legemer som et levende, helligt, Gud velbehageligt offer; dette er jeres åndelige gudsdyrkelse", Rom. 12,1. Nadveren er vort lovprisningsoffer, hvor vi ofrer os selv, i, med og ved Jesus Kristus. Dette sker i forbindelse med ihukommelsen. Jesus Kristus er således også nærværende i lovprisningsofferet.

Optaget i Kristi én gang fuldbragte offer

Skal vi ud fra dette bibelske grundlag sige noget om offeret i nadveren, må det være følgende:

Nadveren fejres altid som bøn henvendt til Gud Fader, det sker ved Jesus Kristus, og det sker i Helligånden

I nadveren er Jesu Kristi én gang fuldbragte sonoffer nærværende gennem Herrens ord i indstiftelsen, gennem ihukommelsen og gennem vort lovprisningsoffer, vor tak.

I himlen gør den ophøjede Herre sit én gang fuldbragte offer gældende for Faderen som en soning af menneskenes synd, hvorved Gud Fader for Sønnens skyld forbarmer sig over dem, der i tro hører Jesus Kristus til og fejrer denne nadver. Der sker en forløsning.

I dette én gang fuldbragte sonoffer, der som et evigt offer stadigt frembæres, d.v.s. gøres gældende for Faderen i himlen af Jesus Kristus, og som samtidig er nærværende på jorden i den hellige nadver, når den fejres aldeles efter Herrens egen indstiftelse, d.v.s. med lovprisningsoffer, indstiftelsesord og ihukommelse, i dette sonoffer indoptages vi og føres vi frem for Faderen, idet vi ved troen er blevet ét med Jesus, så det ikke længere er os, der lever, men han, der lever i os (Gal. 2,20). Jesus er selv både offerpræst og offer. Han ofrer sig selv, men netop som tjeneren, der giver sit liv som løsesum for mange, han tager os med i sit offer, hvorved vi får del i hele hans frelsesværk, der rækkes os i kommunionen, som vi modtager i tro på hans ord. Ved at blive indoptaget i Kristi én gang fuldbragte offer, der stadig frembæres i himlen af Jesus Kristus som vor ypperstepræst, ofrer vi os selv til Gud som lovprisningsoffer og til vor næste i kærlighedens gerning.

Forløsning og tonaturlære

I luthersk teologi har man altid forstået nadveren som Guds kærligheds gave, som rækkes os til modtagelse. Retningen har altid gået ovenfra og ned, aldrig nedefra og op. Af hensyn til retfærdiggørelsen af nåde ved Guds alenevirken har man været bange for talen om offeret i nadveren, som om vi skulle kunne bringe Gud noget. Det er imidlertid et spørgsmål om offertanken skulle støde an mod retfærdiggørelseslæren.

Som vi så, var Jesu offer et sonoffer. Men hvori består forsoningen?

Det er vor synd, der skal sones. Den er virkelig synd, som skiller os fra Gud, så Guds kærlighed i mødet med vor synd blive til vrede. Guds vrede er den måde, hvorpå Gud viser sin kærlighed, når han står over for vor synd. Gud er nemlig ikke ligeglad med vor synd, netop fordi han elsker os. Samtidig skaber synden mistillid til og fjendskab og oprør mod Gud i vort hjerte. Der er altså både noget objektivt, nemlig vor adskilthed fra Gud p.g.a. vor synd, og noget subjektivt, nemlig vor mistillid til Gud, som skal overvindes. Deri består forsoningen: både afskiltheden og mistilliden skal overvindes.

Denne forsoning kan kun foretages af Gud-mennesket Jesus Kristus. Det sker i hans offer på korset. Som menneske - på vore vegne, stedfortrædende - lider han den straf, som vi skylder for vor synd. Dermed gør han fyldest for vore synder og yder Gud tilfredshed (=fyldestgørelse), så Gud ikke længere er vred. Her går retningen nedefra og op, og det objektive: Guds vrede og den deraf følgende adskilthed overvindes. Som Gud viser han os Guds kærlighed, idet han ofrer sig for os og til os, rækker os sig selv og derved overvinder vort flintehårde hjerte. Her går retningen oppefra og ned, og det subjektive, det i os, der adskiller, vor mistillid, overvindes.

Hvis Jesu sonoffer på korset er nærværende og virksomt i den hellige nadver, må også begge momenter, begge retninger være til stede. I nadveren rækker Gud os sin kærligheds gave, Jesus Kristus, som samtidig, i én og samme handling, også er Jesu Kristi ofring til faderen, hvorved adskiltheden overvindes og Guds vrede sones. Alt dette er nærværende og virksomt i nadveren.

Inkarnationen må fastholdes også i nadverlæren. Jesus Kristus er Gud og mand, og man kan ikke i nadverlæren udmanøvrere menneskevordelsen, så den ingen rolle spiller i den forsoning på Golgata, som er nærværende i nadveren. Realpræsenslæren fastholder netop tonaturlærens rolle i forståelsen af forsoningen, så ikke kun Kristus som Gud, der rækker sin kærligheds gave, er virksom i nadveren, men også Kristus som mand, der i himlen på vore vegne frembærer sig selv og skaffer os forløsning.

Hvis vi virkeligt, reelt delagtiggøres i Guds kærligheds gave, Jesu gerning til vor frelse, hans ofrede legeme og blod, delagtiggøres vi også virkeligt og reelt i Jesu Kristi på vore vegne én gang fuldbragte offer, som til stadighed frembæres for Faderen i himlen og som derved skaffer os en evig forløsning. Der må imidlertid skelnes mellem sonofferet, der er sket én gang for alle på Golgata, men som er nærværende på kirkens alter og i den himmelske helligdom frembæres af Jesus Kristus selv for Faderen, og så selve forløsningen, som er det, som sonofferet udvirker hos Gud.

Men alt dette betyder da, at nadveren også er vort offer, ikke et nyt offer, ikke vort eget værk, men Kristi offer, som også er vort offer, fordi han bringer det på vore vegne. Hele sagens kerne ligger gemt i dette, om Kristi offer også er vort offer, fordi han som sandt menneske bringer det på vore vegne. Hvorfor skulle Gud ellers blive menneske? Det må her betones, at "på vore vegne" betyder på Guds kongelige og præstelige folks vegne. Præsten, der ellers i ordinationen med apostolisk fuldmagt er befuldmægtiget til at tale og handle på Kristi vegne, - han er minister ecclesiasticus - er i denne sammenhæng, i nadveren som offer, nok sacerdos, men kun i samme forstand som folket er det, om end han er det som talsmand for samme præstelige folk.

Det evige offer og den personlige relation

Ja, kunne man indvende, det er vort offer, bragt på vore vegne. Men det var netop en anden, Jesus Kristus, der gjorde det, og det er sket - én gang for alle. Hvad der sker i dag i nadveren, er blot, at virkningen, frugten, resultatet af forsoningen, som altså er sket, og så at sige har ligget på lager siden, rækkes os nu for at overvinde vor vantro og styrke vor tro. Det kunne let forlede os til at tro, at forløsningen allerede er der, og at kun vor uvidenhed hindrer os i at nyde den. Fortabelsen skulle således i virkeligheden blot være en vrangforestilling. Menneskene er allerede frelst - de ved det bare ikke. Herfra er der ikke langt til en "alles frelse"-teologi.

Heroverfor kan der for det første henvises til, at Kristi offer er et evigt offer, der stadig bringes i himlen af vor himmelske ypperstepræst, jvf. Rom. 8,34: "Hvem er den, som fordømmer? Kristus er den, som er død, ja meget mere: som er opstanden, som er ved Guds højre hånd, som også går i forbøn for os". Han går stadig i forbøn for os, og hvad er Kristi forbøn andet, end at han henviser Faderen til sit én gang fuldbragte offer og beder: "for mit sonoffers skyld, forbarm dig over dem". Det vil sige, at nok er korsofferet med dens sonende stedfortrædende straf lidelse en éngangshandling, men forløsningen eller frikendelsen af mig, den enkelte, er en stadig pågående handling, som sker hver gang Gud mindes om korsofferet. Da forbarmer Gud sig, da forsones

hans vrede, og han skænker mig forløsning. Det er det, der ligger i vor himmelske ypperstepræsts forbøn.

Og netop alt dette er nærværende i nadveren. Nadveren er altså det nærværende virksomme soningsoffer, hvor forløsningen stadig sker, når Kristus i den himmelske helligdom går i forbøn for os og skaffer os forløsning, nemlig "så ofte, som I gør dette". Men forløsningen kommer kun de kommuniserende til del, dem, der i tro modtager det ene samme korsoffer. Der er altså ikke tale om nogen soning af fraværendes synd. Der kan ikke holdes messe til bedste for "levende og døde".

Men for det andet kan man også spørge således: Hvad er syndernes forladelse? Er den en besiddelse, som jeg én gang modtaget altid kan eje uafhængigt af givelsen, eventuelt gå rundt og vise frem og prale med - syndernes forladelse så at sige "tingsliggjort"? Nej, syndernes forladelse er altid en personlig relation, som jeg kun kan have for Guds ansigt. Den er altid et nutidigt og aktuelt forhold til Gud. Heller ikke frelsen er noget i sig selv, men må ses i forbindelse med Gud: frelsen er simpelthen at være hos Gud. Forløsningen er ligesom syndernes forladelse og frelsen en relation og ikke en besiddelse. Den er ikke en frugt af en forlængst fuldbyrdet offerhandling, som jeg nu kan tilegne mig og gøre til min. Hvis ikke forløsningen sker for Guds ansigt, sker den overhovedet ikke. Sonofferet, som er grundlaget for forløsningen, og som Gud mindes om i nadverhandlingen, er sket én gang for alle, javel, men selve forløsningen er altid aktuel og nutidig.

Nadveren sker for Guds ansigt, hvor Kristi menighed, der ved dåben og troen er forenet med sin Herre, træder frem og beder om indgang i det himmelske tempel for Jesu Kristi døds og offers skyld, han som nu er reelt til stede på grund af Jesu ord og ihukommelsens lovprisning. Syndernes forladelse og frelsen modtager vi nu, fordi det er nu, vi frikendes for Guds ansigt, og det sker på grund af Jesu ypperstepræstelige forbøn for os, der henviser til hans én gang fuldbragte sonoffer, det som nu er til stede på kirkens alter.

Kristus ofrer os, fordi vi indoptages i hans offer af sig selv. Som indoptagne i dette hans offer minder vi sammen med Jesus Kristus Gud om hans offer. Det betyder, at vi henviser til Kristus. For Guds ansigt har vi intet andet at henvise til end ham. Vi har intet, vi kan bringe Gud - ikke andet end Jesus Kristus, som Gud selv har givet os. Derfor er han dybest set vort eneste offer, og dette vort eneste offer er det, som skaffer os forløsning for Guds ansigt. I den forstand er nadveren et forløsningsoffer. Forstået på den måde, er al fortjeneste taget ud af vor hånd, og frelsen modtages ved tro på Jesus Kristus uden egen fortjeneste. Kan der gives noget mere evangelisk?

Tonaturalære og messeofferet

Tonaturalæren fordrer offertanken i kirkens messe. Ja, den fordrer ligefrem, at vi bruger udtryk som, at vi ofrer Kristus til Faderen – dette just fordi han er vor eneste retfærdighed. Det skal naturligvis forstås på den måde, at når vi står over for Faderen – coram deo – har vi intet andet at henvise til end Kristi én gang fuldbagte offer. Det er denne henvisning, der er vort offer.

Vil vi ikke tale om messeofferet, for ikke at blive slået i hartkorn med romerkirken på reformationstiden, har vi, når vi står over for Faderen – og det skal vi jo alle for eller siden – ikke andet at bringe end vort eget – vor egen tro, vor egen fromhed, vor gode moral, lærdom og oprigtighed osv. Vi skal ikke bilde os ind, at vi, fordi vi ikke vil ofre Kristus, overhovedet ingenting offer. Sådan er gamle Adam nu engang ikke indrettet. At ofre Kristus er det samme som at stå med tomme hænder og med tolderens bede: Gud være mig synder nådig.

Dryp

Herren er i sit hellige tempel.

Vær stille for ham, hele jorden.

I det tidligere svenske højmesseritual indgår dette vers i den hilsen, præsten ved gudstjenestens indledning vender sig mod menigheden med og fremsiger.

I vor kirke er det ikke ualmindeligt, at præsten indleder med at byde menigheden hjertelig velkommen. Dette og forskellige regibemærkninger undervejs er sikkert vel ment. Men det fører let til, at mange får den forkerte opfattelse, at præsten er vært ved gudstjenesten for ikke at bruge ordet entertainer, der skal underholde publikum lidt ind imellem eller i hvert fald gøre et vist indtryk på folk.

Hvor er det dog befriende både for præsten selv og for menigheden at holde sig for øje, at *Herren er i sit hellige tempel*. Han er værten og vi er alle – også præsten - indbudte gæster, som alle bør være stille for Ham.

Hartvig Wagner

Læst

Peter Halldorf – hans teologi og de åndelige strømninger i tiden

Peter Halldorf: Drik dybt af Ånden. Boedal 2003. 336 sider . Kr. 98,00

Af Jørgen Sejergaard, sognepræst i Karlebo

Peter Halldorf er en svensk pinsepastor, der nu er retræteleder. Han går for at være en meget spændende foredragsholder. Han har ikke læst moderne teologi, men er en stor kender af Oldkirkens teologi, hvor hans viden overgår mange almindelige teologers. Han samarbejder med den danske katolik Grethe Livbjerg, som udgiver bladet Levende Vand og arbejder med meditation, mystik og retræter. Han udgiver bladet pilgrim, det svenske søsterblad til Levende Vand, og han er meget skattet af Grethe Livbjerg.

Han har udgivet en del bøger, hvoraf flere er oversat til dansk såsom *Überørt Land* (1993, dansk 2004), *Drik dybt af Ånden* (2003, dansk 2003), *Du kærlighedens flamme* (2004, dansk 2004), *Der brænder en ild* (2004, dansk 2005), alle på forlaget Boedal. Desuden har han skrevet en bog om ørkenfædrene, *Det fædrene ophav*, der kom på dansk i 2002 på forlaget Anis. Derudover har han skrevet bøgerne *Vejledning om fasten* og *Vejledning om bøn*, begge i 2002 og udgivet af Credo Forlag på dansk i henholdsvis 2004 og 2005. De to sidstnævnte er absolut de bedste, og jeg har ingen indvendinger mod dem. Denne artikel bygger mest på de tre førstnævnte. I Halldorfs synspunkter er der en markant udvikling fra *Überørt land* i 1993 til *Drik dybt af Ånden* i 2003. Han er blevet mere kirkelig, liturgisk og sakramental, men er samtidig blevet langt mere rodfæstet i det, som er pinsevækkelsens egentlige anliggende, nemlig den særlige åndsåbsoplevelse, fordi den for ham synes underbygget af kirkehistorien.

En velment tak

Jeg vil allerførst gerne takke indremissionær Søren Skovenborg, Græsted, for den hjælp, jeg har fået fra ham. Længe efter, at jeg første gang havde læst Halldorfs bog *Drik dybt af Ånden* og anmeldt den og havde undervist kritisk om den, satte han fingeren på bogens svage punkt, som jeg hidtil havde overset. Dette fingerpeg gav mig den afgørende indsigt i bogens budskab og dens betydningsfulde omtolkning af Bibelens budskab.

Drik dybt af Ånden

Bogen må betragtes som Halldorfs hovedværk, og den søger at være en gennemgang af hele Bibelens lære om Helligånden og er bygget meget systematisk op.

Første kapitel handler om Treenigheden, det andet identificerer Helligånden, de næste tre handler om Helligånden i GT. Så følger Jesu fødsel (6) og Jesu dåb (7), troen (8), dåben (9), håndspalægelse (10), guddommeliggørelsen (11-12), pinsevækkelsen (13), menigheden (14), gudstjenesten (15), tungetale og profeti (16-17), sorg og glæde (18), lederskab (19), bibellæsning (20) og evigheden i tiden (21).

Det er svært at bedømme denne bog, fordi den på den ene side vrimler af befriende stjerneformuleringer af den kristne tro og på den anden side også vrimler af vildledende formuleringer, og de optræder typisk lige ved siden af hinanden. Det har været en stor opgave at forstå budskabet i den bog, og det vil sandsynligvis optage mig længe endnu.

Bogen er præget af et meget stort persongalleri fra hele kirkehistorien, ikke mindst den moderne pinsevækkelses og den ortodokse kirkes store teologer, samt fædre og mystikere fra oldkirken til vore dage. Sidst i bogen er der ikke kun et register over bibelhenvisninger, men også en gennemgang af persongalleriet. Kun én person savnes, og gæt hvem! Det er Martin Luther. Alligevel er han skjult til stede som den, der hele tiden tages afstand fra. Det er reelt nok, men det er bare ærgerligt, at Halldorf ikke har forstået ham.

Halldorfs teologi har to kendetegn, dels den omtalte skjulte polemik mod Luther, dels en konsekvent omtolkning af klassisk kristendom så den ikke alene giver plads for åndsdåben i pinsevækkelsens forstand, men også åndsfylden i mystikkens forstand og nødvendiggør denne som kristenlivets mål. "Det kristne livs virkelige mål er at blive fyldt af Helligånden" (s. 147). Her overser han, at Bibelen siger, at troens mål er vore sjæles frelse (1 Pet 1,9).

Jeg vil forsøge at skildre disse to kendetegn side om side under hovedpunkterne i klassisk kristendom og samtidig vise, hvordan Bibelens lære hver gang ombojes, så den giver plads for den særlige åndelige oplevelse, som Halldorf ser som målet for det kristne liv.

Guds eget væsen

Bibelen taler om Guds vrede og Guds kærlighed, men Halldorf taler meget lidt om Guds vrede. Gud er ikke den, får os til at ræddes, som Esajas oplevede det, men kun den, der får os til at svimle, og som ikke fanges i fornuftens net, i begreber og bøger. Når Gud ikke kan udtrykkes med ord, kan læren om ham

heller ikke bedømmes med ord, og dermed åbnes vejen for udefinerbare åndelige oplevelser, som er svære eller umulige at bedømme.

Helligånden

I Bibelen udgår alt fra Faderen. Også Helligånden udgår fra Faderen, som ikke alene er allestedsnærværende, men også initiativtagende.

Modsat ser Halldorf Helligånden som den treenige Guds spydspids, som altid er på plads, for Faderen og Sonnen når frem. Hermed bliver Helligånden fremtrædende og afgørende.

Bibelsynet

Bibelen selv ønsker at læses bogstaveligt, undtagen dér, hvor den selv udtrykkeligt angiver at være lignelser. Halldorf vil også fastholde bogstaveligheden som første lag i bibellæsningen, men regner også med et dybere åndeligt lag. I den tidligere bog, *Ubevøret land*, tilslutter han sig den såkaldt allegoriske bibellæsning, som går tilbage til Origenes (o. 185-252 e.Kr.), der regnede med i alt fire sådanne lag. Denne bibellæsning dyrkedes ivrigt i Middelalderen, men blev forkastet af Martin Luther. Halldorf taler kun om to, hvor det dybeste lag er en åndelig læsning. Han angiver ingen principper for denne læsning, og dermed åbner han igen for en ukontrollerbar læsning.

Frelsen

"I Guds riges perspektiv er frelsen ikke en redningsaktion, hvor de troende skal hentes ud fra slagmarken, inden himmel og jord tilintetgøres i et ildhav. Det er heller ikke et individualistisk begreb – den enkeltes frelse kan aldrig adskilles fra den øvrige skabnings frelse. Frelse omfatter menneskehedens genrejsning og forvandling til Guds lighed." (s.142). Denne form for frelse kalder han guddommeliggørelse, som han anser for at være Oldkirkens vigtigste begreb, når det drejer sig om menneskets mål i Guds plan.

Selv om Martin Luther ligesom NT ikke taler meget om guddommeliggørelse, så nævner han det dog. Men det afgørende er, at Halldorf - i modsætning til Luther - ikke forstår redningen fra Guds vrede og nyskabelsen til Guds billedes lighed som to sider af samme sag. Det er tydeligvis en luthersk forståelse, han bekæmper, men han har ikke forstået det, han bekæmper, eksempelvis, at hvis en synder nærmer sig Gud uden at være forsonet med ham, er det som at nærme sig et sankthansbål med benzin i årene (Es 33,14). Guds vrede nævner han, oven i købet som noget vi alt for let skøjter hen over. Men han har ikke forstået denne vrede så langt, at han nævner anfægtelsen, altså Djævelens forsøg på at erobre samvittigheden med sandheden om denne vrede som våben. Han taler ikke om, at mennesket uden nåden lever under Guds vrede og er i livsfare. At man kan komme på afveje og falde i Djævelens kloer pga.

åndelige oplevelser, som er skadelige, selv om de opleves liflige, har Halldorf ikke nogen forståelse for.

Herudover står det mig ikke klart, om Halldorf tror på dommens dobbelte udgang eller alles endelige frelse, men svaret på dette spørgsmål bestemmer altid, hvordan forkyndelsen om frelsen bliver. Så jeg vil råde hans læsere til at være vågne for dette spørgsmål.

Jesu fødsel

Bibelens lære er, at Skaberens evige skaberord stiger ned til sin skabning. Halldorf tilføjer, at Jesus ved sin menneskefødsel var afhængig af Ånden.

Jesu dåb

Halldorf nedtoner Jesu guddom, ikke så den forsvinder, men så den mister sin afgørende position og erstattes af Åndens afgørende betydning.

Kap 7 i *Drik dybt af Ånden* udlægger Luk 3-4. Om Jesu dåb siger Halldorf: "Ved at blive menneske havde Jesus givet afkald på al sin guddommelige herlighed og magt. Sonnens afkald – *kenosis*⁶ – da han bliver menneske, kompenseres af Åndens fylde, da han bliver døbt." (*Drik dybt af Ånden*, s. 92) Her er Halldorf stik i strid med Oldkirken, som ellers er hans store inspirationskilde. Derfor vil jeg gennemgå disse steder og vise et alternativ til Halldorfs udlægning..

Luk 3,21-22: Helligånden daler ned over Jesus ved dåben.

Sammenhængen i Luk 3-4 giver en helt anden forklaring end Halldorfs: I Luk 3,15 spørger folket, hvem der er Kristus, og ved Jesu dåb får vi Guds svar. Nu er Jesus ikke længere den ukendte, men udpeges af Gud for Johannes som Kristus. Ånden giver således ikke Jesus mere kraft, men offentliggør ham (Se også Joh 1,32-34).

Luk 4,1: Jesus er fyldt af Helligånden og ført af Ånden

Offentliggørelsen og kaldet fylder Jesus, og det er på denne måde, han er fyldt af Helligånden, da han vender han tilbage fra Jordan. Kaldet optager ham og fører ham lige ind i løvens hule, hvor han tager kampen op. Efter 40 døgns faste, der gør ham svag, sejrer hans lydighed mod Gud alligevel over Djævelen, der forsøger at ødelægge hans lydighed ved at friste ham med både brød, verdensherredømme og misbrug af Guds løfter.

Luk 4,14: I Åndens kraft

Det er ikke Åndens kraft, der giver Jesus sejren, men Jesu sejr er selve Åndens kraft. Jesus vender tilbage som sejrherre.. Nu er han ikke bare udpeget som Kristus, men også den prøvede og disciplinerede Kristus.

⁶ Kenosis er græsk og betyder afkald.

Luk 4,18: Herrens ånd er over mig

Nu angriber Jesus Djævelens herredømme over mennesker. Han udråber et nådeår fra Herren (Luk 4,19).

Halldorf i større perspektiv

I sit syn på Jesu liv og dåb har Halldorf noget for ham grundlæggende på hjerte. Han skriver: "Jesu liv kan nu lægges som et mønster hen over den kristnes personlige liv. Den måde, hvorpå hans liv som menneske er *et liv i Ånden*, gør ham til arketyper for enhver kristens liv." (s. 98). Og på samme side han også: "Det er magtpåliggende for Det nye Testaments forfattere, at Jesu åndsfulde liv er modellen for den kristnes åndsfulde liv."

Halldorfs lære om Jesus og Ånden er traditionel pinse- og karismatisk teologi, hvor Ånden tilføjer Jesus en myndighed og en kraft, han ikke havde i forvejen. Modsat siger teksterne, at Gud ved Ånden udpeger Jesus for Johannes Døber, styrker Jesus ved kamperfaring og disciplin, hvorefter Jesus angriber Djævelens herredømme.

Ifølge NT er Jesus vort forbillede i kærlighed (Joh 13,15; 1 Joh 4,19), og uden Ånden er vi blot moralister, men udover mine ovenstående indvendinger er det springende punkt, hvad Åndsfulde i det hele taget er. Det vil jeg behandle længere fremme i artiklen.

Vores dåb

Dåben bør ideelt set være både en vanddåb og en åndsdaab, mener Halldorf, og sådan var det i urkirken, men da man i Oldkirken begyndte at adskille vanddåben og åndsdaaben, opstod behovet for "en anden dåb" (s.107). Hvor Jesus spørger efter omvendelse og tro blandt de døbte (Åb 2-3), dér spørger Halldorf efter "en anden dåb" (s. 107 midt og nederst), nemlig åndsdaaben, erfaringen af Helligånden, som for ham nok indbefatter erfaringen af synd og nåde, men samtidig er noget langt mere og for ham vigtigere, og det er dette mere, som er åndsfulden og guddommeliggørelsen. Ud fra de eksempler, han anfører, ser det ud til, at Åndsfulden også kan være en diffus åndelig oplevelse af fred.

Forsoningen

Halldorf mener, at Gud er forsoningens subjekt, ikke dens objekt. Det var Guds kærlighed og ikke hans vrede, der bragte Jesus på korset (s.146).

Derfor retter han skytset mod Anselm af Canterbury (1033-1109), som skrev den berømte bog *Cur Deus Homo?* (Hvorfor blev Gud menneske?), hvor Anselm fremhæver behovet for, at Guds retfærdighed tilfredsstilles. Løsningen består ifølge Anselm i, at Kristus tilfredsstiller Guds krav om retfærdighed ved

at tage Guds straf over menneskene ind over sig selv. Derved frelser Kristus samtidig menneskene.

Halldorf finder tre problemer i denne model, dels at Gud synes mere optaget af sin egen ære end menneskers liv, dels at Faderen forkaster Sønnen på korset, dels at troen formindskes til en anerkendelse af Guds gerning frem for at være en bristet tillid der skal genskabes.

Modsat Halldorf er Bibelens lære, at synden skal sones eller tildækkes (det hebraiske ord for sone, *kippur*, betyder egentlig tildække, og låget på pagtens ark, *kapporet*, oversættes netop med sonedække), og Guds vrede skal standses (4 Mos 17,13; 2 Sam 24,25; Ez 22,30), inden mennesket kan forandres, og denne tildækning og standsning koster tildækkeren livet.

Til gengæld er det netop tildækkerens kærlighed, der forandrer menneskets hårde sind. Tildækkeren er Gud selv, som vinder sig sin kirke ved sit eget blod (ApG 20,28). Ikke alene redder han hende fra sin egen dom, men han smelter og vinder også hendes hjerte. Mennesket både forsones med Gud og forvandles til hans lighed, men modsat NT, der taler om begge dele, vil Halldorf helst tale om forvandlingen, og her bringer han igen den diffuse åndelige oplevelse ind som forvandlingens naturlige højdepunkt.

Retfærdiggørelsen

Halldorf medgiver gerne, at menneskets skyld er virkelig, og derfor er der i Bibelen også en juridisk side ved forsoningen, og derfor kan man tale om skyld og retfærdiggørelse. Men han mener, at modsætningsparret *død og liv* er endnu vigtigere i Ny Testamente end skyld og retfærdiggørelse. Og han konkluderer: "Hvis arven fra Adam er død snarere end skyld, siger det sig selv, at mennesket har brug for mere end at blive frikendt – det har brug for en *opstandelse*" (s. 147).

Ifølge NT skænker frikendelsen også liv og opstandelse, men Halldorf opfatter frikendelsestanken modsat, nemlig som en indsnævring af Bibelens tale om frelsen. "Efter dåben venter et nyt liv – Kristuslivet – som er muliggjort af Helligånden" (s. 147), og i dette nye liv skal vi fyldes af Ånden. Denne proces er guddommeliggørelsen, som således er det egentlige begreb for frelsen. Det kan så undre, at guddommeliggørelsen kun er nævnt én gang i Ny Testamente (2 Pet 1,4), mens retfærdiggørelsen er nævnt mange gange (1 Romerbrevet, Galaterbrevet og mange andre steder).

Bibelens lære er, at Guds retfærdighed først og fremmest er Guds frelse og at dette begreb ikke kun er juridisk, men i det hele taget livgivende. Guds frikendende ord er også et hjertesmeltende ord.

Tro

Denne del af det kristne liv behandles nærmest stedmoderligt. Han taler om bristet tillid, som genskabes (s. 145), og det er så sandt, som det er sagt, men det uddybes ikke, og troen nævnes sjældent.

Guds rige

Halldorf mener, at "Guds rige er en ny verdensorden, det paradisiske livs tilbagekomst, som skal fylde verden med 'nye himle og en ny jord' i kraft af et 'sagtmodigt og ydmygt hjerte'" (s. 63).

Modsat Halldorf er Bibelens lære dog ikke, at denne verden skal fyldes af nye himle og en ny jord, men at denne verden skal afløses af nye himle og en ny jord. Bibelens lære er også, at Guds rige kommer til os midt i denne forgængelige verden, når Jesus kommer til os og befrier os fra Djævelens herredømme (Matt 12,28).

Jesu genkomst

Halldorf bekender klart og stærkt troen på Jesu genkomst i den sidste prædiken i *Der brænder en ild*, men hvor Jesus selv taler om, at enden kommer, når evangeliet om Riget er prædikeret i hele verden, så taler Halldorf om, at "Guds folks enhed i Ånden, der synliggør kirkens enhed, fremskynder Jesu komme i historien." (s. 276)

Lære og liv

Peter Halldorf indskærper igen og igen, at han foretrækker erfaring frem for teori. Hertil må vi svare, at den lutherske lære om Helligånden netop beskriver den erfaring, man får, når man giver sig i kast med Bibelens budskab.

Hvilke erfaringer Peter Halldorf privat har på dette område, skriver han meget lidt om, men han citerer meget fra andres erfaringer.

Åndens fylde og Åndsdåb

Halldorf synes (s.78) at følge ortodoks teologi, der skelner mellem på den ene side Kristi åndepust Påskedag (Joh 20,19-23), hvor Ånden bliver givet, og på den anden side Helligåndens personlige komme Pinsedag. Påskedag bliver mennesket en ny skabning og et lem på Kristi legeme, og Pinsedag får menneskene Helligånden som en personlig gave. Påskedag og Pinsedag er i henseende til Ånden to forskellige erfaringer. Pinsen fuldbyrder påsken (s.79). I den første menighed kom det til udtryk ved, at håndspåleggelsen fuldbyrdede dåbshandlingen, mener Halldorf (s. 79). På denne måde bliver åndsdåben en bibelteologisk nødvendighed, så vi har brug for mere end blot en dåb til Jesu død og opstandelse. Vi skal også have en særskilt åndsdåb, en "anden" dåb. *Det*

er, når vanddåben ikke længere knyttes til dåben i Helligånden, at der opstår et behov er en senere kompensation i form af "en anden" dåb (s.107).

Men ifølge Bibelen er der kun én forskel på Påskedag og Pinsedag, og det er den *forståelige* og dermed *enestående* tungetale, som *offentliggør* apostlene som vidner for alle verdens folkeslag om den opstandne og himmelfarne Jesus (Luk 24,49; ApG 1,8). De var vidner i forvejen, men nu træder de offentligt frem – præcis som Jesus ved sin dåb. I modsætning til Halldorf skelner de bibelske skrifter skelner ikke på anden vis mellem påske og pinse. Der er ikke tale om, at de den ene dag bliver nye skabninger, og 50 dage efter får Helligånden som en personlig gave. Hvor står dog det?

Som eksempler på mennesker, der har oplevet Åndsfylde og Åndsdaß nævner Halldorf både en ung russer, Nicolas Motovilov, som i 1831 havde en samtale med mystikeren Serafim af Sarov (1759-1833) ude i de russiske skove, og han nævner Frank Mangs (1897-1994). I begge tilfælde citerer han deres beskrivelse af den oplevelse, som Halldorf anser for at være udtryk for henholdsvis åndsfylde og åndsdaß. Han citerer Frank Mangs som følger (s 115):

”Hele min indre verden, nej, hele mit liv med ånd, sjæl og krop blev gennemskyldt, gennemrystet, gennemstrømmet af en bølge, der virkede som en fysisk flod, men som i virkeligheden var noget uendeligt meget mere. Det var en strøm af renhed og hellighed, en strøm af overnaturlig glæde og fred. En strøm, som forbrændte og samtidig tændte. En strøm, som fik den guddommelige verdens virkeligheder til at blive mere virkelige, end de nogensinde havde været.”

Det er den type oplevelser, der altid dukker op i debatten, når den karismatiske bevægelse drøftes, og de er efter mit skøn stridens kerne. Er de udtryk for åndsfylde og åndsdaß i kristen og bibelsk forstand eller ikke?

Mindst fire ting kendetegner en sådan oplevelse:

- 1) Jesus, synd og nåde nævnes ikke med et ord.
- 2) Der er intet i denne beskrivelse, som gør den til en særlig kristen oplevelse.
- 3) Den type oplevelser er ikke nævnt i Bibelen.
- 4) Den type oplevelser rummer intet forkert.

Disse kendetegn rejser et vigtigt spørgsmål:

Er det nok, at en oplevelse ikke indeholder noget forkert, eller skal den også indeholde noget umiskendeligt og klart kristent for at være ægte bibelsk fylde af Helligånden?

Det mærkelige er, at man kan stille det samme spørgsmål til en prædiken, og jeg mindes mange sige, at det ikke er nok, at en prædiken ikke indeholder noget

forkert, men at den også skal indeholde det rigtige for at være en god, sand prædiken. Når sådanne krav stilles til en prædiken, skal samme standard så ikke gælde en åndelig oplevelse?

Er det nok at opleve en ubestemmelig rislende glæde for at opleve Åndsfylde, eller skal det være glæde over noget ganske bestemt, nemlig syndsforladelsen, altså visheden om at være et Guds barn, være Guds elskede, hellige og udvalgte (Kol 3,12), for man kan tale om Åndsfylde?

Hvis man er dybt deprimeret og tyngtet af sorger, men klamrer sig til Jesus som det eneste faste holdepunkt, har man så en dyb erfaring af Helligånden eller er man bare en af de almindelige lutherske kristne, som ikke ved så meget om Helligånden?

Hvis man stoler på Jesus som sin frelser og Herre og følger ham, er man så døbt med Ånden, eller skal der mere til?

En anden oplevelse sætter Frank Mangs i relief:

”Nu følte jeg mig som født på ny, gennem åbne porte var jeg trådt lige ind i paradiset..”

Det er Martin Luthers tårnoplevelse efter at han i årevis havde slidt med Bibelen og kirkelæren for at finde fred med Gud på evangeliets grund. Forskellen fra Frank Mangs oplevelse er markant. For det første er det en oplevelse med Bibelen, og for det andet kommer den som en befrielse efter lang tids forsøg på at finde Bibelens mening og Guds frelse i netop denne mening. I samme tekst kritiserer Luther også dem, der pludselig fra ingenting bliver til de ypperste, mens de hverken har arbejdet, været anfægtet eller har erfaret noget, men ved et blik på Bibelen har inddrukket hele dens ånd. Denne kritik er meget bemærkelsesværdig. Dels kritiserer han dem, som mangler livserfaring med Bibelen, og dels bruger han udtrykket ”at inddrikke dens ånd” om erfaring med Bibelen.

Valget mellem lutherdommen og pinsevækkelsen er altså ikke et valg mellem lære og liv, men mellem to forskellige slags liv. Både Luther og pinsevækkelsen har en lære, som omhandler både de begivenheder, som Gud har gjort, for vi blev født, Jesu død og opstandelse for eksempel, og de ting, som vi erfarer, nemlig Ådens gerning i hjertet, men der er forskel på disse to lærdomme. Ikke alene har pinsefolkene en anden lære om det, der skete med Jesus, men de har også en anden lære om Ådens gerning i de troende.

Konklusion

Halldorf mener, at det kristne livs virkelige mål er at blive fyldt af Helligånden, hvor Åndsfylde i hans vejledning netop er diffuse og konturløse åndelige

oplevelser, der ikke har Kristus i centrum (Selv om han principielt udtaler, at den slags åndelige oplevelser både skal udgå fra korset og føre hen til korset (s.172), så er han ikke konsekvent i praksis). Alle elementer i den kristne tro skal så i hans forståelse tjene dette overordnede formål.

Den gammeldags pinsevækkelse er også forandret hos ham. Den er blevet kirkeliggjort og har fået en meget lang kirkehistorie. Hele 16 århundreder er den blevet udvidet med. Men man skal ikke tage fejl. I Halldorfs forfatterskab er det pinsevækkelsen, der har erobret kirken og dens historie, ikke pinsevækkelsen, der er blevet væsensforandret i sin grundindstilling. Hvis Halldorfs linje vinder kirken, så kan vi smide så godt som hele den lutherske kirkes indsigt, kamperfaring og lovsang på lossepladsen.

Årsagen til hans popularitet

I dag er kristne mennesker ikke tilfreds med at finde eventyret i hverdagen og med en middelmådig præst – selv om han forkynder sandheden – i en middelmådig menighed med få åndelige oplevelser. I dag vil man have et spændende familieliv, et spændende arbejde og et spændende menighedsliv, ligesom vi læser om det i Ny Testamente. At NTs kristendom var en martyrkristendom hører man ikke så meget om.

Det medfører, at man naturligt søger derhen, hvor der sker noget, bare man udtaler Jesu navn over det. Om det så virkelig er Jesu sandhed, der driver værket, undlader mange at undersøge, for det er så besværligt og ligger slet ikke i tiden. Spændende prædikanter og spændende oplevelser tiltrækker folk, og her kan Halldorf levere varen, både i tale og skrift.

Hans viden og belæsthed er omfattende og hans formidlingsevne er medrivende. Det kræver indsigt, vished og vilje til at gå mod strømmen, hvis man skal undgå at blive revet med af det budskab, han forkynder. Mange oplever hans budskab forfriskende, men overser det, der afviger fra Bibelen.

En anden og seriøs årsag til bogens popularitet er, at mange, ikke mindst præster, synes at være kort træt i de vanlige formler om Helligånden og dens virke. Heroverfor er Halldorfs sprog og tankeverden meget sprudlende og forfriskende, så mange har fået en helt ny oplevelse af, at Ånden er nærværende og kommer dem ved. De fik noget nyt at forkynde.

Denne nødsituation skal man ikke tale ilde om. I vor lutherske kirke har vi mange hjertevarme vidnesbyrd om Jesus, og vi har mange sprudlende salmer om Ånden, men vi mangler i dag prædikener og undervisning om Ånden, der virker lige så forfriskende som Halldorfs bøger. Her er der meget forsømt, som skal indhentes.

Hvis man vil læse noget, som virkelig graver dybt og giver et sundt og livgivende alternativ til Halldorfs lære, så vil jeg anbefale Svend Lerfeldts bog *Den kristnes kamp – en studie i Luthers teologi* (Gad 1949). Den er en livgivende forening af lærd afhandling og opbyggende forkyndelse og han viser, hvorledes Luther tog direkte stilling til og et grundigt opgør med katolsk mystik, som netop er en vigtig inspirationskilde for Halldorf og den strømning, som han er en del af.

Dryp

Hvem beder til hvem?

Ejendommeligt som mange danske præster – om ikke tilbeder, så dog beder til deres menigheder. Ikke alene spørger de altid om lov til det ene eller andet, men i kirken retter de minsandten undertiden også deres bønner til menigheden og vender korporligt ryggen til Gud. Er det monstro også menigheden, de tror på, når de ”fremsiger” trosbekendelsen vendt mod menigheden. Det ville ofte passe til teologien!

Læst

Kirkens apostolske embede

Kvinder på Herrens mark. Essays om kvinder og menighed.

Redigeret af Hans Ole Bækgaard, Henrik Højlund, Flemming Baatz Kristensen, Inge Munk Møller, Anne Illeborg Riis.

Hovedland 2007. ISBN 978-87-7070-018-4. 272 sider. Kr. 225,00

Anmeldt af Olav Fog

Det første, der skal siges i anledning af denne bog, er tak – en stor tak!

Selv har jeg i ca 30 år arbejdet med emnet og også skrevet lidt hen ad vejen, men aldrig fået skrevet bogen, - simpelthen fordi jeg ikke er blevet færdig med

at tænke det hele igennem. Det er nemlig ikke så ligetil. Det er ikke bare gjort med at sammenskrive en række skriftsteder – af både den ene og den anden art. Det er jo et teologisk spørgsmål i dyb sammenhæng med kirkens tro. Det er spørgsmålet om skabelsen og frelsen, og om embedet. Ja, men det er også et spørgsmål om kirken og dens sammenhæng med Jesus Kristus. Dermed er det også et spørgsmål om nadveren og de andre sakramenter, ja om troen, lige netop den retfærdiggørende tro. Det vil sige, at spørgsmålet omfatter hele den kristne dogmatik.

I den sammenhæng må man tage sig til hovedet, når en præst som Jens Kvist i Åbenrå – som så ofte før i den kirkelige debat – så let som ingenting kan gøre sig færdig med det spørgsmål. Se Kristeligt Dagblad 5/10. Kan han slet ikke tænke eller har han bare aldrig lært teologi?

Men nu har så en hel række danske præster, teologer og fremtrædende lægfolk taget på sig at tænke spørgsmålet igennem endnu engang og nedfælde det i den foreliggende bog. Der er 22 bidragydere, hvoraf godt halvdelen er kvinder.

Ikke mindst kvinderne har ydet nogle gode bidrag. Her tænker jeg bl.a. på Ulla Hindbeck, den svenske teolog, som blev præst, men efter 8 år tog sin afsked. Hun fortæller gribende om sin omvendelse tilbage til troen: ”Det er tilladt og fuldt muligt både med forstand og fornuft at *tro* helt og fast . . . At fornægte Guds ord er slet ikke mere intelligent end at tro. Fornægtelse kan være rigtig dumt . . .” Det var gennem Gustav Adolf Danell og tidsskriftet Nya Väktaren, at hun blev omvendt. ”Selv om en kvinde naturligvis kan udføre ”jobbet” som præst meget godt, så bliver hun ikke troværdig. At forkynde Guds ord, men ikke selv bryde sig om, hvad Gud siger, om så bare i spørgsmålet om kvinders ”ret” til at indehave præsteembedet, er ikke troværdigt. Med hvilken ”ret” tiltager man sig noget, som Herren ikke har givet”, skriver hun.

Der er mange andre vidnesbyrd fra kvinder, f.eks. teologen Loili Kaarina Haverinen (hun og Ulla Hindbeck er de eneste fra de nordiske lande), stud. theol. Anne Illeborg Riis, cand. theol. og journalist Anette Ingemansen, overlæge og cheflæge i regionspsykiatrien i Viborg Inge Munk Møller. Fra de to store apostolske kirker har vi Kirsten Kjærulf (den romersk-katolske) og Monica Papazu (den orthodoxe), begge med meget vidende bidrag.

Nogle af de væsentligste indlæg stammer fra Flemming Baatz Kristensen, der i bogens indledende kapitel ”Hvorfor rejse spørgsmålet igen?” skriver om mand og kvinde: ”vi er lige, men ikke ens”, og så tager han til orde for en differentiering af tjenesterne: ”Vi har alt for længe lidt alt for meget under, at der kun var ét embede, som alt skulle proppes ind i. Vi trænger til at tænke i flere tjenester og embeder . . . Jeg er overbevist om, at der er flere ting, præster

gør i dag, som andre end præsten fint kunne gøre. Hvem siger f.eks., at det kun er præsten, der skal vie og begrave og undervise konfirmander og stå for al sjælesorgen i menigheden?”

Kurt Ettrup Larsen giver en fin kirkehistorisk gennemgang af ”Modstanden – historisk set”. Her bekræftes jeg bl.a. i det, jeg skrev i ”Konsekvensen af kvindelige præster” i 1981, at ”begrundelsen for kvindelige præster ikke er bibelsk . . . men blev gennemtruffet ad politisk vej og ud fra kvinde-emancipatorisk pression”. Kurt Larsen slutter: ”Og hvem ved, hvis Jesus ikke snart kommer igen, så vil den dag måske komme, hvor man vil ryste på hovedet over den korte tid i kirkens historie, hvor mange lod sig løbe over ende af verdslige ligestillingsprincipper?”

Brødrene Højlund har begge væsentlige ting på hjerte. Asger Højlund (professor ved Menighedsfakultetet) fremhæver den skabelsesmæssige forskel mellem mænd og kvinder og samtidig betoner enheden mellem dem. Derudover fremdrager han fra Paulus ”dette er et bud fra Herren” (1. Kor. 14,37), og – skriver han – ”Er der noget mere nærliggende at forbinde dette med noget, vi ved, Jesus har gjort – og dermed også givet anvisninger om? Nemlig, at han udvalgte apostlene som ledere for menigheden.” Altså: Asger Højlund har kort og godt slået ned på det væsentligste: Jesu bud på dette område og den skabelsesmæssige forskel mellem mand og kvinde. –

Jeg må dog anholde én ting: Det er ikke rigtigt, at i NT er det først og fremmest menigheden, der repræsenterer Kristus på jorden. Det er det også, men ikke bare. Jeg kan henvise til Luk. 10,16, hvor Jesus siger til *apostlene*: ”Den, der hører jer, hører mig” jf. Matt. 10,40. Se også 1. Kor. 5,20: ”Så er vi (apostlene) altså udsendinge i Kristi sted . . .” I disse sammenhænge taler hverken Jesus eller Paulus om det almindelige præstedømme, som ganske rigtigt tilhører hele kirken, men derimod om det apostolske embede, som er en befuldmægtigelse af nogle ganske bestemte mennesker til nogle ganske bestemte tjenester, som Jesus har indstiftet og som er nødvendige for kirkens fortsættelse. Disse tjenester udøves kun af det indstiftede embede og repræsenterer i *disse sammenhænge* således eksklusivt Jesus Kristus. I det hele taget er der ingen i hele bogen, der rigtig gør rede for forskellen mellem det almindelige præstedømme og det apostolske embede – i hvert fald gør man ikke klart og tydeligt rede for den afgørende forskel. De fleste vil jo nok undskylde sig med, at det har de lært af Luther, der i sin forargelse over pavedømmet og præsteskabet blev nødt til at give fyrsterne magt i kirken, og det kunne han kun gøre ved at tillægge det almindelige præstedømme de samme funktioner som det apostolske embede. Men det bliver jo ikke rigtigere

af, at Luther gjorde det, fordi han af situationen følte sig presset. Se skriftet om det babyloniske fangenskab og skriftet til den kristelige adel. Og så skal man lade være med at tro, at fordi embedet blev indstiftet, fik det også tildelt en karakter indelebilis. Vel gjorde det ej. Embedet er bare en ministertjans. Det er et ministerium og ikke et sacerdotium.

Henrik Højlund fremhæver også skabelsen og ganske særligt frelsens sammenhæng med skabelsen. Frelsen foregår ikke i et lufttomt rum, men er nøje knyttet sammen med den skabte verden. Evangeliet er ikke et tidløst budskab, for "evangeliets sandhed er forankret i historien og videregivet i en historisk klædedragt". Han taler om, at vort forhold til Bibelen reducerer ærbødigheden for moderniteten. "Vi tror, at vor egen tid er utidig, ude af takt med den virkelighed, der er givet os fra skabelsen af". "Kvindelige præster er ikke resultatet af fornyet skriftstudium" – omtrent det samme, som jeg sagde i 1981. Samtidig må han indrømme, at der ikke altid følger et moderne bibelsyn med ja'et til kvindelige præster. Han slutter med, at vi befinder os i en yderst vanskelig "balancegang mellem på den ene side ikke at forkætre hinanden og på den anden side ikke at lade to og fem være lige".

Ingelise Holm skriver om, at hendes sognepræst er kvinde, Frede Møller om at være præst i en kirke med kvindelige præster, Flemming Baatz behandler ordinationsproblematikken og Hartvig Wagner fortæller om arbejdet for en ordinationsordning.

En af dem, der har ydet et stort og væsentligt bidrag til bogen, er Hans-Ole Bækgaard, som har skrevet hele 3 dygtige essays. Først om Luthers syn på sagen, hvor han kommer ind på det almindelige præstedømme, som jo er blevet et mantra for alle kvindepæstetilhængere. Til sidst får han dog også nævnt embedets indstiftelse under henvisning til Augustana artikel 5. Samtidig får han også med tilslutning citeret Bo Giertz for, at embederne "lige fra begyndelsen har haft deres myndighed, ret og forpligtelser på baggrund af den fuldmagt og det kald, som Kristus gav sine disciple, da han sendte dem ud i verden . . . Embedet er et apostolsk kald, og det kald kan man ikke selv tage, hvis det ikke gives". Bækgaard kommer til slut frem til, at "menneskelige kirkeordninger ikke (kan) tilsidesætte den orden, Kirkens Herre selv har anvist".

Bækgaard har i sit essay "To særlige tekster" også behandlet 1. Kor. 14,33-40 og 1.Tim.2,9-15. Det er et dygtigt arbejde, som kommer ind på både, hvad der kan siges for og imod, men konkluderer dog, at Paulus med det græske ord "lalein" i denne sammenhæng (1. Kor. 14) fastholder "den ordning, Jesus selv lærte og praktiserede, og som han havde givet sine tolv udvalgte, jødiske, mandlige apostle befaling om at videreføre". Hvad angår det andet skriftsted

kan jeg her blot nævne, at Bækgaard ikke regner ordet "didaskhein" for et "tilfældigt teknisk udtryk, men en konkret betegnelse for at have apostolsk myndighed, hvilket kvinderne ikke kan have". Bækgaard redegør for, at Paulus ikke indsnævrer kvinders plads, rolle og funktion i menigheden, men tværtimod anviser større rummelighed, end det har været sædvane i samtiden. Samtidig påviser han, at "Paulus i denne sag ikke argumenterer ud fra samtiden eller tidsbestemte faktorer, men ud fra en principiel teologisk tænkning om Guds væsen og vilje, sådan som den kommer til udtryk i skabelsesordningen."

I et sidste afsnit "Nej og ja!" ridser Bækgaard en embedsorienteret og en funktionsorienteret forståelse op. "En embedsorienterede forståelse har pointeret: a) Der er en principiel forskel på det kirkelige embede og på de øvrige tjenester (kaldede og spontane) i kirken; b) Der er en principiel forskel på præsteembedet og det almindelige præstedømme; c). . . og dermed står en egentlig forkyndertjeneste også åben for kvinder (fordi den autoritative læreafgørelse dermed er henlagt til det kirkelige embedes ansvar).

En mere funktionsorienteret forståelse har pointeret: a) Der er ingen principiel forskel på præsteembedet og øvrige kaldede tjenester, b) Enhver egentlig forkyndertjeneste udover derfor en tale- og lærefunktion, c) . . . og dermed er den principielt ikke mulig for kvinder (som kun bør tale offentligt, så længe deres talefunktion ikke har en lærermæssig karakter ifølge skriften)." – et synspunkt, som jeg slet ikke kan se har nogen berettigelse..

Det er godt og nyttigt, at denne bog er skrevet. I dens anliggende står jeg sammen med dens forfattere, men i begrundelserne må jeg nok melde en vis uenighed. Jeg har nævnt, at det kniber med at skelne mellem *sacerdotium* (=præstedømme) og *ministerium* (=embede). Det var noget, som Luther selv var opmærksom på, men alligevel blandede han dem grueligt sammen, hvorfor han det ene øjeblik afledte embedet fra det almindelige præstedømme, og det andet øjeblik fra Herrens indstiftelse. Regin Prenter ("Embedets guddommelige indstiftelse og det almindelige præstedømme hos Luther" i "Kaldet af Gud eller mennesker?", Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse 1980) havde selv svært ved at udrede trådene i dette spil, men afledte alligevel klart nok embedet fra Herrens indstiftelse, hvad der også var Luthers inderste opfattelse. Når alt kommer til alt, var Luther dog en god katolik, selv om han aldrig glemte sin ungdoms dybe skuffelse over kirkens fatale svigt

Det væsentligste, man må fastholde, når talen er om kirkens embede, er, at embedet er *indstiftet af Jesus Kristus*. Det skete ved udvælgelsen af apostlene, og det bekræftes ved nadverindstiftelsen og påskemorgen ("Som

Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer" Johs. 20,21). Indstiftelsen bekræftes også af Augustana artikel 5.

Som indstiftet og dermed overdraget har det fået en bestemt skikkelse, den mandlige. Dermed er embedet i det mindste sakramentagtigt. Hvorfor det i grunden ikke må være et regulært sakramente er et stort spørgsmål? Luther kan da ikke have større autoritet end vor Herre Jesus Kristus. Skikkelsen (elementet) kan ikke ændres uden at gøre sakramentet uvist. Gælder løfterne nu virkelig også det nye element? kan man spørge. Selvfølgelig kan Gud da overdrage embedet til kvinder, hvis han vil. Men har han gjort det - rent faktisk, positivt? I hvert fald har vi ikke fået nogen efterretning om det. Kvindelige præster bliver således et hjemmelavet produkt, hvis gyldighed man ikke kan have tillid til. Det betyder selvfølgelig ikke, at der ikke kan laves et embede til kvinder (og mænd) med en masse velsignelse i, men så er det bare ikke det apostolske. Den slags bør man tænke på, når man arbejder med sådanne spørgsmål. Spørgsmålet er gyldigheden. Hvor gyldigt er alt det, vi går og laver? Fromhed alene skaber ikke gyldighed. Der skal en **befaling** til fra Herren med et **løfte**, som vi skal stole på, **tro** på.. Det er det, der er det evangeliske, og det er det, der gør os til evangelisk-lutherske.

Det gør mig ondt, at jeg ikke kan sige ja og amen til alt i bogen. Alligevel må jeg sige, at den glæder mig, for nu tages der hul på posen. Og så har vi alle - tilhængere og modstandere - lov til at blive klogere hen ad vejen.

Liturgi

Sangene mellem læsningerne i messen

Af René Yde

I den traditionelle vesterlandske messe indskydes mellem epistelen og evangeliet nogle poetiske linjer, der som oftest er taget fra Salmernes Bog. Denne skik at synge mellem læsningerne ved gudstjenesten er et lån fra synagogen og sikkert af apostolisk ælde. I højmesse synges disse poetiske stykker af folket og koret, men ved læst messe læses de af præsten. I de fleste messer består disse poetiske stykker af et Graduale, hvortil føjes Halleluja.

Graduale er resterne af en hel Davids salme, som blev sunget efter den såkaldte responsoriale syngemåde, som kirken overtog fra synagogen. Graduale kaldes derfor også for *Psalmus responsorius*, vekselsalme. En forsanger (oprindeligt diakonen) foretog salmen fra læsepultens trin. (Deraf navnet Graduale, da det latinske ord for trin er *gradus*. På dansk kunne Graduale altså kaldes noget i retning af trin-vers.) Folket svarede efter hvert vers med et svar, Responsorium (af latin respondere = svare). Dette fungerer som en slags omkvæd og har samme funktion som en antifon. Svaret skal altså understøtte salmens aktuelle brug. I lighed med Introitus blev Graduale i tidens løb afkortet, således at det i dag kun består af to dele, nemlig Responsorium og et enkelt vers. Først synges svaret og derefter synger forsangeren verset og responsoriet gentages til slut. Som eksempel kan man anføre Graduale til 6. Søndag efter Trinitatis: "R. Vend tilbage, Herre! Hvor længe! Hav medynk med dine tjenere. V. Herre, du var vor bolig slægt efter slægt."

I den moderne romersk-katolske liturgi er man atter vendt tilbage til skikken med at synge en hel salme (eller en del af en salme) på dette sted, dog uden det lille gloria (Ære være Faderen....) som afslutning, hvilket ikke er særlig heldigt. Generelt kan der ikke anføres indvendinger imod at synge en hel salme mellem læsningerne, bortset fra at det forlænger messen.

Graduale svarer i form og funktion forbløffende nøjagtigt til det responsorialt sungne prokimen med tilhørende vers, som i den østlige liturgi synges for epistelen. Muligvis er også Graduale i den vestlige liturgi blevet sunget for epistelen og efter den senere bortfaldne lektie. Da lektien faldt bort, har man så ikke villet fjerne dette sangstykke og flyttet det op på dets nuværende plads. I modsætning til de øvrige salmer i messen skal Graduale ikke ledsage en handling. Der sker intet andet, mens det synges. Det har en værdi i sig selv. Det skal man lytte til, meditere over og synge med på. Den er en lille pause, fyldt med mening. Graduale udtrykker messens specielle og særegne tema.

Til Graduale føjes som regel et Halleluja. Dette består af to gange Halleluja, et vers og endnu et Halleluja. Verset er gerne taget fra Salmernes Bog, men også andre bibelsteder er brugt eller endog andre tekster. Halleluja er en arv fra Israel. Det hebraiske ord betyder: Lovpris Herren (JHWH). Det er et frydefuldt råb, der kendetegner fest og glæde. Funktionen af Halleluja er et råb af glæde og forventning, fordi folket nu skal høre Herren Jesus selv tale i evangeliet. Halleluja er altså en forberedelse til at høre evangeliet. I den vesterlandske kirke er det skik at udelade Halleluja i fastetiden. I den østlige kirke synges Halleluja hele året igennem. I lighed med Graduale synges Halleluja responsorialt.

I fastetiden og i andre tilfælde, hvor messen er præget af bod, føjes et såkaldt Tractus til Graduale i stedet for Halleluja. Dette er ligeledes resterne af en Davids salme, der oprindeligt blev sunget solo af forsangeren i et stræk, *uno tractu* (hvoraf navnet). Den havde hverken Responsorium eller antifon. Der ligger næppe nogen særlig bodfærdighed i denne måde at synge på, og at den er blevet bevaret i bodstider er muligvis en liturgihistorisk tilfældighed.

I enkelte tilfælde synges der efter Halleluja eller Tractus en såkaldt sekvens. Dette er en rytmisk, rimet sang, der i middelalderen blev tilføjet på de allerstørste højtidssage. Sekvenserne er de middelalderlige forløbere for de moderne salmer. Deres funktion i messen på de store højtidssage er at understrege dagens særlige karakter af fest. Antallet af sekvenser udartede efterhånden til det groteske, men på et tidspunkt blev de indskrænket til fem. Til påske anvendes påskehymnen *Victimæ paschali laudes* (Lovsang til påskeofferlammet) af Wipo fra det 11. århundrede. Denne findes som nr. 219 i DDS 2003. Til pinse anvendes pinsehymnen *Veni, Sancte Spiritus* (Kom, o Helligånd) af ærkebiskop Stephen Langton, der døde 1228. Denne findes i gendigtet form som nr. 305 i DDS 2003. Til Kristi Legems Fest bruges *Lauda Sion* (Pris, o Zion) af Thomas af Aquin. Denne findes i gendigtet form i den katolske salmebog. Til festen for Mariæ Syv Smerter anvendes *Stabat Mater* (Moderen stod) af Jacopone Da Todi (1230-1306). I disse fem sekvenser har den menneskelige digterkunst med Helligåndens hjælp opnået en skønhed nær det sublime. Der findes som nævnt også en lang række sekvenser fra middelalderen, som ikke længere er i brug. Det er et åbent spørgsmål om man burde genoptage brugen af nogle af disse, men i hvert fald ligger der her en mængde stof, som burde kunne inspirere moderne salmedigtere.

I den officielle danske liturgi er Davids salmer jo afløst af rimede og rytmiske salmer. Hvis man anvender den mulighed kun at have to læsninger (epistel og evangelium) i messen, så ville det bedste være mellem de to læsninger at vælge en kortere salme, der på prægnant måde udtrykker messens tema. Derefter kan man synge et Halleluja for evangeliet. Det skal dog nævnes, at det er en officiel mulighed at lade salmen mellem læsningerne være en Davids salme. Selvom salmen mellem læsningerne gerne må være kort, er det meget vigtigt, at den ikke bliver noget blot og bart rituelt, der skal overstås så hurtigt som muligt. Netop fordi denne salme er den eneste i messen, der synges for sin egen skyld, så bør dette lille ophold i messens drama give anledning til kontemplation.

Efter traditionen med sekvenser kan man mellem læsningerne vælge en længere salme på de store højtidssage.

Note: I den officielle liturgi er der anført en salme før prædikenen. Denne har en rent praktisk funktion. Den skal blot give tid til at præsten kan lægge messehagelen og gå op på prædikestolen. Mange præster følger her den usik at vælge en endog meget lang salme. Som medlem af menigheden får man umiddelbart det indtryk, at de gør det for at få tid til at komme ud og læse over på prædikenen en ekstra gang. At have en salme før prædikenen er udelukkende en praktisk foranstaltning, som til gengæld er både nødvendig og rimelig, men denne salme bør på ingen måde trænge sig i forgrunden.

Bekendtgørelser

Tebstrupkonventet

Som tidligere udbasuneret skulle der have været afholdt et Tebstrup-konvent her i efteråret, i oktober eller november. Det bliver imidlertid ikke til noget - på det tidspunkt i hvert fald. Sagen er den, at vores organist i Ousted-Tåning-Hylke, Lene Gudnason, som gennem årene har gjort os store tjenester ved at spille til vore konventer, på grund af noget, der ligner "seneskedehindebetændelse" i armene har været sygemeldt nu i flere måneder og stadig ikke synes at være rask nok til fuld tjeneste. Af den grund er konventet også blevet skubbet ud, og nu ser det ud til, at vi må udskyde det helt til januar eller februar. Det betyder dog ikke, at Lene med sikkerhed alligevel spiller - hun skal nemlig stadig skåne sin arm så meget som muligt. Derfor vil jeg prøve at finde en afløser for hende, og når det er klarlagt, melder jeg mig på banen igen.

Olav Fog

RE-FORMATIO'S FORLAG

Bogpakker á 100 kr.:

Hans Nielsen: Ideologi eller kultur. 190 sider

Olav Fog: . . . og blev menneske. 196 sider

Poul Ulsdal: Sigrid Undset. En introduktion. 42 sider

Poul Ulsdal: En vej til Højkerkeligheden. 82 sider

C.B. Hansen: Gammel tro - tænkt på ny. 100 sider

A.M. Allchin: 1800-tallets Oxford bevægelse. 24 sider

Olav Fog og Jørgen Glenthøj: Biskopper i Bibelen og i dag. 28. sider

Urban Schrøder: Jesu offer - vort offer. 40 sider

Per-Olof Sjögren: Højmessen - den fortabte søns liturgi. 24 sider

Formand

pastor em. Olav Fog, J.P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg. Tlf. 8653 8008.

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Specialkonsulent, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, næstformand, Sdr. Fasanvej 20, 2000 Frederiksberg, tlf. 3645 8404

Pastor Steen Sunesen, forretningsfører. Kalmargade 41 st. tv., 8200 Århus N. tlf. 86108348. E-post: steen.sunesen@stofanet.dk

Cand. theol. René Møller Yde, bladekspeditionen, Dr. Holsts Vej 46, st. 235, 8230 Åbyhøj, tlf. 8625 9046

Generalsekretær, pastor Henrik Ertner Rasmussen, Kostskolevej 6, 2880 Bagsværd. Tlf. 4444 2040

Cand. scient et stud. theol. Poul Steenberg, Vanløse Allé 54, 2. th., 2720 Vanløse. tlf. 3535 3016.

Bankforbindelse

BG-BANK, Giro 208-8142. Gaver modtages med tak.

Redaktør af Re-formatio

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008

Redaktionsudvalg Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup præstegård, 7950 Erslev, tlf. 9771 076

Abonnement & medlemskab

Re-formatio koster 175,- kr. årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt. For pensionister koster det kr. 150.

Medlemskab af FKF incl. abonm. 275,- kr. årligt., for pensionister 200,- kr. Adresseændringer til forretningsføreren.

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008. E-post: Olavfog@tele2adsl.dk

RE-FORMATIO

ÅRGANG 49

Oktober 2007 Nr. 3

Redaktionelt: Nadver, Helligånd og kirkens embede.....	66
Prædiken: Bent Honoré: Helligåndens Fællesskab	66
Formandstale: Olav Fog: Sand Gud og sandt menneske	68
Dryp: Herren er i sit hellige tempel.....	77
Læst: <i>Peter Halldorf: Drik dybt af Ånden.</i> Halldorf. Af Jørgen Sejergaard.....	77
Dryp: Hvem beder til hvem?.....	87
Læst: <i>Kvinder på Herrens Mark.</i> Kirkens apostolske embede. Af Olav Fog.....	88
Liturgi: René Yde: Sangene mellem læsningerne i messen.....	93
Bekendtgørelser: Tebstrup-konventet.....	95
Re-formatio's Forlag	95